

УДК 027.7:37-021.483

Тамара Костырко,

директор Научной библиотеки

Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова

Елена Белодед,

зав. отделом библиотечного маркетинга, инновационной

и методической работы

Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова

Библиотека высшего учебного заведения и воспитание толерантности современной молодежи

В статье рассматривается идея толерантности как действенного средства достижения взаимопонимания, взаимоуважения и согласия в обществе.

Описываются итоги социологического исследования «Библиотека ВУЗа и воспитание толерантности современной молодежи», проведенного с целью определения профессионального отношения работников вузовских библиотек к проблемам толерантности, изучение возможностей библиотек ВУЗов по проведению гуманитарно-просветительских мероприятий, созданию среды диалога культур, толерантного общения.

В исследовании приняли участие 65 работников отделов обслуживания пользователей библиотек ведущих ВУЗов г. Николаев.

Исследование позволило сделать выводы, что работники библиотек вузов имеют достаточно высокий уровень понимания проблем толерантности, их значения для развития личности и общества. Предложено формирование толерантного сознания и поведения у пользователей библиотек путем разработки целевых программ, предусматривающих ряд мероприятий по вопросам толерантности с использованием современных информационных ресурсов и каналов связи, привлечение учреждений и организаций, занимающихся молодежными проблемами, сотрудничество с национальными диаспорами.

Ключевые слова: воспитание, толерантность, межкультурное общение, библиотека ВУЗа, культурно-просветительская работа, толерантное мировоззрение пользователя.

УДК 02 (477)

Лариса Литвинова,

наук. співробітник НБУВ,

канд. наук із соц. комунікацій

**ПРОБЛЕМИ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ
У ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ УЧЕНИХ УКРАЇНИ**

Розглянуто дисертації учених України, в яких досліджено проблеми бібліотечної освіти.

У дисертаціях досліджується процес розвитку бібліотечної професії в його сучасних концепціях і стратегічних напрямках. Здійснено теоретичний аналіз розвитку бібліотечної професії як педагогічної проблеми, який засвідчив пріоритетність системно-діяльнісного підходу, сучасної концепції соціалізації і професіоналізації особистості, її інтегрованості у суспільстві. Роль бібліотечної професії у демократизації і гуманізації суспільства, розширення компетенції бібліотекарів в умовах інформатизації проаналізовано у контексті реалізації принципу рівного і вільного доступу громадян до культури й інформації. Простежено вплив на бібліотечно-інформаційну діяльність, професійну свідомість і спеціальну освіту бібліотекарів телекомунікаційних, комп'ютерних, цифрових, медіа-варіантів організації та використання інформаційного простору. Здійснено порівняльний аналіз сучасного стану підготовки фахівців в Україні та інших країнах світу. Сформульовано науково-обґрунтовані пропозиції щодо гармонізації підготовки фахівців для різноманітних комунікаційних структур суспільства з урахуванням їх загальних генетичних властивостей і функцій у системі соціальних комунікацій. Визначено перспективні напрями реалізації моделі бібліотечної освіти на Україні.

Ключові слова: бібліотечна освіта, бібліотечна професія, дисертація.

Бібліотека як наукова, інформаційна, виховна та культурна установа в умовах нової оцінки соціальної ролі інформації набула особливо важливої соціальної значущості. Накопичуючи у своїх фондах документні та інформаційні ресурси у традиційній та електронній формах, бібліотека як соціальний інститут найбільшою мірою задовольняє потреби суспільства в інформації. А їх ефективне використання суттєво залежить від бібліотечно-інформаційних кадрів, у руках котрих знаходиться ключ, що відкриває ворота у світ інформації, знання і культури. В умовах стрімкої інформатизації суспільства бібліотека переходить від управління

документацією до управління знаннями, а бібліотекар, як інженер знань, сприяє визначенню оптимальних шляхів і форм пошуку, вичлененню, узагальненню, систематизації, предметизації знань і надання їх громадянам у зручній формі і зручному місці.

Об'єктивні зміни, що відбуваються в суспільстві в цілому і у бібліотечній професії зокрема, обумовлюють підвищений інтерес дослідників до питань підготовки бібліотечних фахівців, покликаних бути основними посередниками між інформацією та її споживачами.

Бібліотечна освіта в Україні з урахуванням факторів її функціонування потребує не просто вдосконалення, а реорганізації, під якою розуміємо комплекс нововведень, зумовлений оновленням організаційної структури, мети, зв'язків, змісту тощо. Розроблення стратегії розвитку бібліотечної освіти передбачає з'ясування і вирішення цілої низки принципових завдань: теоретико-методологічних та організаційних. Розв'язання проблеми вибору шляхів розвитку бібліотечної освіти вбачають у розширенні традиційної сфери та оновленні старих організаційних форм бібліотечної освіти. Перша докторська дисертація з означеної теми заклала теоретико-методологічне підґрунтя нової парадигми бібліотечної освіти, яка полягає у поєднанні інтеграції й диференціації у підготовці фахівців для забезпечення функціонування основних рівнів соціально-комунікативної діяльності у бібліотеці – документального, інформаційного та когнітивного. Дослідження бібліотечної освіти в руслі нової парадигми дозволило В. О. Ільганаєвій розробити її концептуальну модель в умовах України. Побудована концептуальна модель системи бібліотечної освіти включає: документальний рівень підготовки – як базовий; документально-інформаційний (проміжний) – як активно-функціонуючий; інформаційний – як той, що розвивається; когнітивний – як перспективний. Дослідниця зазначає, що розроблена модель інтегрує мету підготовки, структурний та процесуальний компоненти, зміст, освітньо-професійні й структурно-логічні параметри навчального процесу [3].

Успішна реалізація стратегічних завдань реформування сучасної вищої бібліотечної освіти України потребує фундаменталізації документологічної складової підготовки кадрів в умовах опанування бібліотечною сферою новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій, диверсифікації основних каналів і засобів передавання інформації та знань у сучасному суспільстві. Адже документальна складова, яка забезпечує створення, розповсюдження і використання соціально значущої

документованої інформації, передавання її в часі та просторі, є одним із найважливіших чинників успішного функціонування інформаційного суспільства та суспільства знань. Вищезазначене дає підстави вважати, що розроблення Л. І. Демчиною теоретичних засад формування системи документологічної складової підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів¹ в умовах інформатизації та ступеневої освіти сприятиме ефективному вирішенню стратегічних і тактичних завдань щодо підвищення якості підготовки кадрів бібліотечно-інформаційного профілю України. На основі здійснення теоретичних та емпіричних досліджень дослідницею обґрунтовано конкретно-дисциплінарну модель системної документологічної складової бібліотечної освіти сучасної України, згідно з якою молодші спеціалісти мають вивчати основи документально-комунікаційної діяльності, професійно здійснюваної бібліотечними установами; бакалаври – практично-технологічні й організаційні аспекти створення, розповсюдження, опрацювання, зберігання і використання документів, а також основи теорії, історії функціонування різних видів документів і документальної діяльності; магістри – управління, теоретико-методологічні аспекти «життєвого циклу документа», методіку науково-дослідницької діяльності й особливості викладання дисциплін документально-комунікаційного циклу. На рівні перепідготовки і підвищення кваліфікації бібліотечно-інформаційних кадрів основну увагу слід приділяти методології, теорії, управлінню та інноваціям [1].

Диверсифікація професійної освіти, зміна сутності й розширення сфери професійної діяльності бібліотекарів-бібліографів виводять бібліотечну освіту за межі традиційного розуміння. Завдання розширення сфери освітньої місії бібліотечно-інформаційних факультетів реалізується завдяки: а) переорієнтації на споріднені сфери діяльності, що є пріоритетними для розвитку сучасного суспільства; б) активному освоєнню студентами інформаційних технологій, однаково актуальних для різних сфер документно-комунікаційної діяльності. Інтердисциплінарний характер навчання визначається як перспективна тенденція системного розвитку бібліотечно-бібліографічної освіти. Тому розроблення С. В. Сищенко

¹ Документологічна підготовка бібліотечно-інформаційних кадрів – навчання, базоване на загальних теоретичних знаннях про документ як специфічний цивілізаційний феномен, джерело інформації, засіб і канал соціальної комунікації, основний об'єкт подальшої професійної діяльності.

теоретико-методологічних засад книгознавчої освіти сприятиме підвищенню якості підготовки кадрів для національної книжкової галузі України. У роботі автор обґрунтував перспективні книгознавчі спеціалізації у межах бібліотечно-бібліографічної спеціальності. Серед них: «Книгознавство, книжковий менеджмент і маркетинг» (кваліфікація – книгознавець, менеджер книжкового бізнесу), «Книгознавство, інформаційне забезпечення книжкової галузі» (кваліфікація – книгознавець, інформаційний менеджер (маркетолог), бібліограф-аналітик), «Книгознавство, експертиза цінності книжкових пам'яток» (кваліфікація – книгознавець, експерт з оцінки книжкових пам'яток), «Книгознавство, книжкова реклама» (кваліфікація – книгознавець, менеджер книжкової реклами). Ці напрями діяльності є найперспективнішими і водночас найменш забезпеченими кадрами. У сучасних умовах України найпридатнішими є два основні підходи до організаційного оформлення книгознавчої підготовки фахівців: а) через упровадження нової інтегрованої спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» з низкою спеціалізацій; б) через уведення нових книгознавчих спеціалізацій у межах наявної спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія», що дозволяє уникнути прогалин у кадровому забезпеченні важливих ланок національної книжкової галузі [9].

Характерною особливістю бібліотечної справи є її рухливість, мінливість, які пов'язані зі зміною інформаційних ресурсів і технологій, що обумовлюють бібліотекарю необхідність постійно вчитися для того, щоб встигнути за цими процесами. Спонукальними мотивами до безперервної професійної освіти є також бажання домогтися визнання, здійснити професійну кар'єру, мінливі зміст і характер бібліотечної праці, технологізація та інтелектуалізація бібліотечної діяльності, зростаючий культурний рівень і запити користувачів бібліотек, які постійно ускладнюються. Ідея освіти протягом усього життя, яку розглядають як безперервний процес, що починається з перших років життя, триває все життя та охоплює всі форми, типи та рівні освіти, – є важливим складником нової парадигми освіти. Безперервну освіту слід розглядати також як продовження вузівської освіти, здобутої у вищому навчальному закладі, розвиток і вдосконалення професійних навичок у системі підвищення кваліфікації. Система підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів як складова частина безперервної освіти покликана забезпечувати поглиблення професійних знань, умінь на основі наявного освітнього рівня

і досвіду практичної роботи. Спираючись на поточні архіви 1992–1997 рр. Інституту підвищення кваліфікації працівників культури Міністерства культури і мистецтв України (нині Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв), обласних курсів (центрів) підвищення кваліфікації, провідних бібліотек України, І. О. Шевченко встановила специфіку діяльності системи підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів на загальнодержавному, обласному, районному (міському) та внутрішньобібліотечному рівнях. При цьому доведено, що запровадження у системі підвищення кваліфікації організації навчального процесу, побудованого на проблемно-модульній основі, розкриває нові перспективи, серед яких на головну увагу заслуговують: можливість диференціації змісту навчання, забезпечення розробки навчальних курсів у повному, скороченому чи поглибленому варіанті; сприяння індивідуальному темпу вивчення та засвоєння навчального матеріалу, створення нових умов організації самоосвітньої діяльності. Практичне значення даного дослідження полягає у створенні проблемно-модульних навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації бібліографів районних та міських централізованих бібліотечних систем та розробці адаптивної системи методичного забезпечення проблемно-модульного навчання бібліотечних кадрів [11].

Зміни принципів і механізмів організації інформаційного суспільства, поява нових інформаційно-комунікаційних технологій для творення, збереження і передавання інформації висувають нові вимоги до професійної підготовки бібліотечних кадрів, вимагають від фахівців інформаційної сфери бути провідниками, розповсюджувачами інформації і водночас хранителями світового знання людства. Це потребує, на думку Т. В. Добко, створення навчально-консультаційних центрів, розроблення і впровадження нових методик, пов'язаних з пошуком та відбором інформації за допомогою телекомунікаційних технологій, її аналізом і перетворенням на знання. Навчання бібліографів довідково-бібліографічної служби, підтримка кваліфікації і систематичне поповнення знань має відбуватися упродовж усього професійного життя, адже процес створення інформаційних ресурсів безперервний, як і невпинні й постійні зміни в технологіях доступу, видах інформаційних продуктів і послуг [2].

І. Я. Конюкова, обґрунтовуючи значення безперервної освіти як всезагальної комунікативної системи бібліотечної професії, розглянула її потенційні можливості у професійному вихованні та мотивації діючих

фахівців. Дослідниця вважає: оскільки безперервна освіта в умовах інформатизації торкається практично всіх аспектів традиційної діяльності бібліотеки та її змін в електронному варіанті, то адекватними напрямками організації навчання і самоосвіти бібліотекарів є використання можливостей Інтернету, лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем та удосконалення практики сприяння бібліотекарів навчання користувачів. Навіть за умов суттєвого ускладнення завдань, збільшення їх обсягів, необхідності досягнення значних технологічних особливостей обслуговування користувачів у новій системі, він залишається у межах власного фаху, поповнюючи та уточнюючи свої знання, уміння, навички, але не змінюючи свого професійного призначення. Цей теоретичний висновок науковця підтверджений практикою і спостереженнями за успішною роботою випускників бібліотечних факультетів у інформаційних службах багатьох відомств і бізнесових структур [5].

Здійснюючи порівняльну характеристику змісту й організації управлінської підготовки в сучасній системі бібліотечної освіти, Г. А. Єрмолаєва зробила висновок, що професійна підготовка спеціаліста до управлінської діяльності є багатоаспектним процесом професійного становлення фахівця, який характеризується поступовим розвитком і удосконаленням управлінських здатностей, набуттям відповідних управлінських характеристик, оволодінням необхідними знаннями і навичками бібліотечного менеджменту. Водночас у процесі безперервної освіти бібліотечних працівників недостатньо організовано розвиток у фахівців професійних здатностей до інноваційного управління сучасною бібліотекою. На основі проведеного соціологічного дослідження бібліотечних керівників різних рівнів Одеської, Миколаївської та Херсонської областей дослідниця розробила освітню модель розвитку здатностей до управління у фахівців бібліотечної сфери. Апробацію запропонованої освітньої моделі було здійснено на базі Миколаївського регіонального відділення Центру безперервної бібліотечно-інформаційної освіти Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв та Української бібліотечної асоціації протягом 2004–2005 рр. [4].

Громадські професійні об'єднання бібліотекарів є важливою ланкою в системі безперервної фахової освіти. Відмінною ознакою професійного розвитку бібліотекарів у фахових об'єднаннях є залучення до цього процесу фахівців бібліотек різних систем і відомств, оптимальне поєднання

загальноосвітньої та фахової підготовки, сприяння розвитку професійної свідомості, досягнення цілісності та наступності у навчанні й вихованні, а також створення умов для самоосвіти впродовж усього життя людини.

Основною метою навчання у бібліотечних об'єднаннях є динаміка фахового та особистісного самовдосконалення кадрів. У цьому зв'язку значення наукової роботи Ю. В. Трач, де вивчено процес професійного розвитку бібліотекарів у фахових об'єднаннях України, об'єктивно зростає. Експериментально перевіряючи ефективність впливу чинників на професійний розвиток бібліотекарів, дослідниця визначила напрями подальшої діяльності громадських організацій щодо професіоналізації працівників книгозбірень; розробила та теоретично обґрунтувала функціональну модель організації процесу професійного розвитку в громадських об'єднаннях України [10].

Аналіз громадських спілок з навчання працівників для задоволення кадрових потреб бібліотек та особливості здобуття бібліотечної освіти поза межами навчальних закладів на спеціальних курсах, які організували громадські інституції, представлено у дисертації Н. Е. Кунанець. Крім того, порівняльний аналіз роботи Української та Американської бібліотечних асоціацій, Товариства польських бібліотекарів засвідчив, що саме підвищення фахового рівня працівників перебуває у полі зору керівників цих професійних громадських організацій [6]. Помітну роль у справі підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів відіграють національні бібліотечні асоціації, напрями діяльності яких передбачають сприяння підвищенню професіоналізму членів асоціації, формування середовища професійного спілкування, удосконалення системи безперервної освіти, розповсюдження досягнень світового досвіду бібліотечно-бібліографічної та інформаційної діяльності, здійснення видавничої роботи. Аналізуючи внесок національних асоціацій у розвиток безперервної бібліотечної освіти, В. О. Пашкова охарактеризувала їх освітню діяльність як таку, що здійснюється через: розвиток і затвердження стандартів професійної освіти та запровадження програми акредитації освітніх установ і окремих дисциплін; сертифікацію своїх членів; освітні програми під час конференцій та інших зібрань; навчальні курси; фінансування та проведення наукових досліджень з проблем освіти; видавничу діяльність. У роботі зроблено висновок: у країнах, де рівень професіоналізації бібліотечної справи був недостатньо високим, утворення асоціації передувало організації спеціальної бібліотечної освіти на

університетському рівні [8]. На думку В. О. Пашкової та Н. Е. Кунанець, важлими засобами, що сприяють підвищенню кваліфікації та професіоналізму бібліотечних працівників, стали щорічні конференції національних асоціацій США, Великої Британії, Німеччини, України та інших країн.

Стрімка інформатизація суспільства неминуче сприяє оновленню нових освітніх стандартів, упровадженню сучасних технологій у сферу освіти, модернізації вищої школи, забезпеченню якості професійної освіти. Наразі проблеми організації і функціонування систем бібліотечно-інформаційної освіти має міжнародний характер. Їх оптимальне рішення в кожній окремій країні можливе під час дослідження постановки навчання бібліотечно-інформаційних кадрів у різних країнах світу. Вивчення стану і тенденцій розвитку системи підготовки таких фахівців дозволяє провести порівняння різних систем професійного навчання, виявити загальні риси і національну специфіку в процесі підготовки кадрів для бібліотек та інформаційних установ. На основі порівняльного аналізу Л. І. Демчина довела, що в підходах до змісту БІО в Україні та європейських країнах є багато спільного. Загальним можна вважати наявність декількох теоретичних підходів або концепцій, на основі яких обґрунтовуються цілісні, завершені моделі освітнього процесу, що за змістом і формою відповідають вимогам бібліотечно-інформаційної теорії, практики та освіти, визнаних професійною спільнотою. При цьому одна з парадигм є базовою, яка формує найсуттєвіші характеристики змісту галузевої освіти в той чи інший періоди її розвитку. Однією з таких базових парадигм, на думку дослідниці, можна вважати документивно-комунікативну, суть якої полягає у формуванні професійної компетентності майбутніх бібліотечно-інформаційних фахівців щодо пошуку, відбору, придбання, опрацювання, зберігання й організації використання соціально значущої документної інформації та знань соціумом і “ або особистістю як сьогодні, так і в перспективі. Відмінними ознаками світового досвіду є: спрямованість навчання студентів вищих навчальних закладів на роботу із сучасними електронними джерелами інформації; інтеграційні процеси, що виявляються в узгодженості освітніх програм різних країн, регіонів, їхній уніфікації; об’єднання споріднених освітніх напрямів і спеціальностей документально-комунікаційного профілю, що сприяє мобільності випускників у сучасній системі соціальних комунікацій та на ринку праці; спадкоємність і послідовність документологічного навчання на рівні

освітніх напрямів, спеціальностей, спеціалізацій, освітньо-кваліфікаційних ступенів освіти, змісту навчальних дисциплін документально-комунікаційного циклу; орієнтування бібліотечної спеціальності на інновації в реаліях сучасного електронного середовища; наявність стандартів освіти на державному і регіональному рівнях тощо [1].

Н. Е. Кунанець, розглядаючи вимоги до бібліотечного персоналу, який повинен забезпечувати функціональність системи інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами, проаналізувала сучасні підходи до підготовки бібліотечних працівників у зарубіжних вищих навчальних закладах, де активно відбуваються процеси конвергенції фахових вимог до підготовки бібліотечних працівників. На основі проведеного аналізу запропоновано запроваджувати нові інноваційні спеціалізації підготовки сучасних бібліотечних працівників у вищих навчальних закладах України [6].

Нині спостерігається недостатнє використання інноваційних інформаційних технологій, зокрема технологій дистанційного навчання у сфері підготовки бібліотечних фахівців сучасного рівня. І саме у зв’язку з передовими тенденціями розвитку освіти, де центральне місце посідає використання інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання, очевидним є важливість вивчення позитивного досвіду, накопиченого у вищих бібліотечно-інформаційних школах зарубіжних країн, зокрема в США, яка є провідною країною у сфері інформаційних технологій. Дослідження О. В. Олійник щодо використання технологій дистанційного навчання ґрунтується на результатах порівняльного аналізу діяльності 33-х університетів США, які мають у своєму складі бібліотечні факультети та школи, акредитовані Американською Бібліотечною Асоціацією (ALA) США, а також на результатах аналізу змісту і форм навчання у вищій школі бібліотекознавства та інформатики Іллінойського університету в м. Урбана-Шампейн (штат Іллінойс), провідного закладу США у зазначеній галузі. У дисертації наголошено, що в умовах комп’ютеризації американського суспільства найпопулярнішою є дистанційна форма навчання як найдоступніша для кожного студента з будь-якого міста США – завдяки державній підтримці та роботі галузевого комітету з акредитації Американської Бібліотечної Асоціації (ALA), який визначає та контролює рівень професійної підготовки, відповідність необхідним стандартам у цій сфері на всіх академічних рівнях навчання: бакалавра–магістра–доктора. Дослідниця обґрунтувала, що впровадження

дистанційного навчання в системі бібліотечної освіти України за умови системного врахування усіх видів його забезпечення можна розпочинати з рівня післядипломної освіти, оскільки за світовим досвідом «віртуальна» освіта тісно пов'язана з безперервною, зміст якої наближений за смыслом до поняття lifelong learning. Наступним кроком упровадження можна вважати заочну освіту, особливо для студентів, які мешкають у віддалених містах, селищах, а також для студентів з особливими потребами [7].

Орієнтація на світові тенденції з урахуванням кращих вітчизняних традицій дозволить підвищити якість підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів в Україні, сприятиме її органічному входженню до європейського і світового освітнього простору.

У розглянутих роботах оновлення бібліотечної освіти розглядається як процес удосконалення змісту й організації освіти з метою забезпечення її максимальної відповідності реальним потребам сучасного рівня соціально-комунікативної діяльності у бібліотеці та інформатизації суспільства в умовах України. Цілісність бібліотечної освіти сучасної України значною мірою залежить від науково обгрунтованого вибору пріоритетної концептуальної основи – базової ідеології, що складає надійне теоретичне підґрунтя підвищення якості й ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців бібліотечної галузі, конкурентоспроможних на вітчизняному і світовому ринках праці.

Список використаних джерел

1. Демчина Л. І. Вища бібліотечно-інформаційна освіта в сучасній Україні: формування документологічної складової: автореф. дис. ... канд. наук з соц. комунікацій: 27.00.03 / Л. І. Демчика; Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2008. – 20 с.
2. Добко Т. В. Довідково-бібліографічна діяльність бібліотек НАН України: трансформація змісту, форм і методів під впливом зміни інформаційно-комунікаційного середовища (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.): автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / Т. В. Добко; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 33 с.
3. Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта в контексті еволюції системи соціальних комунікацій: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.08 / В. О. Ільганаєва; НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського – Київ, 1996. – 44 с.
4. Єрмолаєва Г. А. Розвиток здатностей до управлінської діяльності у фахівців бібліотечної сфери: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / Г. А. Єрмолаєва; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2005. – 19 с.

5. Конюкова І. Я. Розвиток бібліотечної професії в Україні: сучасні концепції та напрями: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / І. А. Конюкова; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2002. – 20 с.

6. Кунанець Н. Е. Система бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів з особливими потребами в Україні: історія, методологічні засади, перспективи: автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / Н. Е. Кунанець; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 40 с.

7. Олійник О. В. Інформаційні технології дистанційного навчання у вищій бібліотечній освіті США: автореф. дис. ... канд. наук із соц. Комунікацій: 27.00.03 / О. В. Олійник; Харк. держ. акад. культури. – Харків, 2008. – 20 с.

8. Пашкова В. С. Еволюція національних бібліотечних асоціацій (1876–2009): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 27.00.03 / В. С. Пашкова; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського НАН України. – Київ, 2010. – 40 с.

9. Сищенко С. В. Книгознавча підготовка фахівців у системі вищої бібліотечно-бібліографічної освіти України: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / С. В. Сищенко; Харк. держ. акад. культури. – Харків, 2001. – 21с.

10. Трач Ю. В. Професійний розвиток бібліотекарів у фахових об'єднаннях України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 07.00.08 / Ю. В. Трач; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2001. – 19 с.

11. Шевченко І. О. Функціонування та організація системи підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / І. О. Шевченко; Київ. держ. ун-т культури і мистецтв. – К., 1998. – 16 с.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015 р.

UDC 02(477)

Larysa Lytvynova,

Ph.D., Scientific Associate VNLU

Problems of in library education dissertations scientists of Ukraine

The article discusses the dissertation scientists of Ukraine, which explores the problem of library education.

The process of librarian's profession development in its modern concepts and strategic directions has been investigated in the dissertations. The theoretical analysis of the problem dynamic in pedagogical literature has been done, which proved the priority of the system-and-activity approach, modern concept of individual socialization and professionalism and his integrity to the society.

The role of the librarian's profession within the democratization and humanization of the society, librarians' competence expansion under conditions of informatization,

have been analyzed in the context of equal and free access of all the citizens to the sources of culture and information. The influence of tele-communicative, computer, digital media-variants of shaping the informative sphere onto the librarian-informative activity, professional consciousness and special training have been traced. The comparative analysis is made of the present-day state of specialists training in Ukraine and other countries. Formulated scientifically based proposals for the harmonization of training for the various communication structures of society in a system of social communications. Identified promising areas of implementation of the model library education in Ukraine.

Keywords: library education, library profession, dissertation.

УДК 02 (477)

Лариса Литвинова,

науч. сотрудник НБУВ, канд. наук по соц. коммуникациям

Проблемы библиотечного образования в диссертационных исследованиях ученых Украины

Рассматриваются диссертации ученых Украины, в которых исследуются проблемы библиотечного образования.

В диссертациях исследуется процесс развития библиотечной профессии в его современных концепциях и стратегических направлениях. Осуществлен теоретический анализ развития библиотечной профессии как педагогической проблемы, который показал приоритетность системно-деятельностного подхода, современной концепции социализации и профессионализации личности, ее интегрированности в обществе. Роль библиотечной профессии в демократизации и гуманизации общества, расширения компетенции библиотекарей в условиях информатизации, анализируется в контексте реализации принципа равного и свободного доступа граждан к культуре и информации. Прослежено влияние на библиотечно-информационную деятельность, профессиональное сознание и специальное образование библиотекарей телекоммуникационных, компьютерных, цифровых, медиа-вариантов организации и использования информационного пространства. Осуществлен сравнительный анализ современного состояния подготовки специалистов в Украине и других странах мира. Сформулированы научно-обоснованные предложения относительно гармонизации подготовки специалистов для разнообразных коммуникационных структур общества в системе социальных коммуникаций. Определены перспективные направления реализации модели библиотечного образования на Украине.

Ключевые слова: библиотечное образование, библиотечная профессия, диссертация.

УДК 002:004.738.5:027.7(477.81)

Тетяна Луцишина,

аспірантка Рівненського державного гуманітарного університету

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА НАУКОВОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті визначено тенденції формування електронних колекцій, навігаційних і пошукових можливостей інституційних репозитаріїв університетів західного регіону України.

Ключові слова: відкритий доступ, інституційний репозитарій, електронні документи, наукова комунікація, освітня комунікація, репозитарій ВНЗ.

З погляду інформаційного забезпечення навчальної та наукової діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) особливо актуальною є проблема розміщення наукових та навчально-методичних розробок у відкритому доступі. Проблема книгозабезпечення для університетських бібліотек не нова, тому рух за відкритий доступ набув популярності в освітній галузі. Упровадження нових форм наукової комунікації у світі розпочалося в 90-х роках ХХ ст. Це зумовлено, здебільшого, кризовими явищами економічного розвитку суспільства, які відобразилися на бібліотечній та видавничій справах. Ініціативу відкритого доступу підтримали найбільші університети світу та розпочали процеси щодо їх запровадження і розвитку.

Принципи відкритого доступу – надання необмеженого та безоплатного доступу до наукових публікацій та досліджень шляхом самоархівування в електронних архівах («зелений» шлях відкритого доступу) та опублікування в електронних журналах («золотий» шлях відкритого доступу) – відображені у ряді нормативних документів міжнародного та вітчизняного значення. Концепції відкритого доступу представлено у міжнародних деклараціях – Будапештській (2002 р.), Берлінській (2003 р.), Шотландській (2004 р.). В українському правовому сегменті вони регламентуються Постановою «Про рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2005 р.) [2] та Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» (2007 р.) [1].